

Priloga: Rzd-01-21-00038-01

Datum: 12.11.2021

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00097**

Ime enote: **Trikraljevsko koledovanje**

Sinonimi imena enote:

Obisk Svetih treh kraljev

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

petje, uprizoritve, sv. trije kralji, božič, novo leto

Kratek opis:

Trikraljevsko koledovanje poteka pred praznikom svetih treh kraljev (6. januar), ko odrasli, mladi ali otroci v kostumih svetih treh kraljev obiskujejo domove, pojejo kolednice, uprizarjajo kratke dramske prizore, voščijo za novo leto in prejemajo darove.

Opis:

Trikraljevsko koledovanje poteka pred praznikom svetih treh kraljev (6. januar), ko odrasli, mladi ali otroci v kostumih svetih treh kraljev obiskujejo domove, pojejo kolednice, uprizarjajo kratke dramske prizore, voščijo za novo leto in prejemajo darove. S svetimi tremi kralji, imenovanimi tudi »tretji božič« oziroma praznik Gospodovega razglašenja, se zaključuje obdobje dvanajstih svetih dni oziroma »volčjih noči«. Na predvečer ponekod še vedno pokadijo in z blagoslovljeno vodo pokropijo hiše ali stanovanja, na podeželju tudi gospodarska poslopja, gospodinje pa spečejo božični kruh. Na svete tri kralje marsikje podrejo božično drevo in s tem tudi simbolično zaključijo božično-novoletne praznike.

Trikraljevski koledniki ohranjajo spomin na prihod svetih treh kraljev, ki so se prišli poklonit novorojenemu Jezusu. Koledovanja največkrat potekajo od božiča oziroma štefanovega (26. december) do svetih treh kraljev. Skupine moških in starejših fantov, ki so pogosto člani pevskih skupin, ter tudi otrok koledujejo po domovih župljanov. V skupini so vedno trije kralji, ki jih največkrat spremljajo angel, pastir, nosilec zvezde in nosilec skrinjice za prispevke. Zapojejo koledniške pesmi in voščijo srečno novo leto ter na vrata ali na podboje vhodnih vrat domov s kredo zapišejo začetnice imen svetih treh kraljev G + M + B (Gašper, Miha, Boltežar), ob njih pa letnico tekočega leta v dveh delih. Namesto zapisa lahko uporabijo tudi nalepko. Ponekod so trikraljevski koledniki obudili tradicijo nabiranja križcev iz vejic cvetnonedeljskih butar na vrata hiš in gospodarskih poslopij, za katere so v preteklosti verjeli, da odganjajo zle sile.

Koledniki naj bi v domove prinašali blagoslov, v zahvalo pa prejemajo darove. Dodaten pomen je dobilo trikraljevsko koledovanje leta 1994/95, ko so na pobudo Misijonskega središča Slovenije v okviru Trikraljevske akcije, ki se je razširila po slovenskih župnijah, začeli zbirati denar za misijone. V njej sodelujejo predvsem

otroci in mladi. Od konca devetdesetih let 20. stoletja ena od koledniških skupin obišče tudi predstavnike države in Cerkve.

Dan svetih treh kraljev je bil sprva osrednji krščanski praznik božičnega časa. Trikraljevsko koledovanje sega v 16. ali 17. stoletje, in sicer v tedanje mestne šole. Dijaki so kot trikraljevski koledniki hodili voščiti novo leto premožnejšim meščanom, od katerih so nato dobili darove. Pozneje se je koledovanje razširilo tudi na podeželje. Sredi 19. stoletja je bilo trikraljevsko koledovanje razširjeno po vseh slovenskih pokrajinah. Božično, novoletno in trikraljevsko koledovanje se je pred prvo svetovno vojno začelo spajati v trikraljevsko. Koledniki so obiskovali domove, peli koledniške pesmi, izvajali krajše dramske prizore ter voščili srečo in zdravje, v zameno pa so dobivali darove. Vsebina pesmi je bila povezana s prihodom svetih treh kraljev. Ponekod so koledovale skupine godcev ali so spremljale kolednike. Na vrata ali podboje hiš so pisali začetnice C + M + B (Christus Mansionem Benedicat / Kristus, blagoslovi to hišo), ki so pozneje prešle v začetnice svetih treh kraljev. O božičnih kolednikih poročata Primož Trubar (1575) in Janez Vajkard Valvasor (1689). Po podatkih Ivana Vrhovnika je bilo trikraljevsko koledovanje med ljubljanskimi čolnarji in mesarji znano že pred letom 1653.

Po drugi svetovni vojni je bilo koledovanje prepovedano, zato je začelo zamirati. Tradicionalna trikraljevska koledovanja s prepevanjem koledniških pesmi in voščili za novo leto so začeli v vaških in urbanih okoljih oživljati konec osemdesetih let 20. stoletja, močno so oživela v devetdesetih letih, tudi z uvedbo Trikraljevske akcije.

Datacija:

zadnja četrtina 16. stol., 1575 (omemba)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **OSTALO (OSTALO)**

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **0** X: **0**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00097.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Jožica Haller, 2019

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija, etnomuzikologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Otepanje v Bohinju (EID 02-00014)

Priprava poprtnikov (EID 02-00022)

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Koledovanje kot obredni obhodi skupin po hišah s petjem pesmi in uprizarjanjem kratkih dramskih besedil na določene praznike ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Konec osemdesetih let 20. stoletja oživljeni trikraljevski koledniki nadaljujejo po drugi svetovni vojni prekinjeno tradicijo. S Trikraljevsko akcijo Misijonskega središča Slovenije so obhodi dobili dodaten pomen in postali bolj množični. Trikraljevski koledniki ohranjajo predvojno tradicijo, skupaj s šego pa ohranjajo tudi pesemsko izročilo, povezano s koledovanjem.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **12.11.2021**

Št.: **Rzd-01-21-00038-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-21-00038-11-01

Datum: 12.11.2021

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00097**

Ime enote: **Trikraljevsko koledovanje**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **271**

Koledniki Župnije sv. Petra

Trubarjeva cesta 80, 1000 Ljubljana

<http://www.sveti-peter.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Župniji sv. Petra v Ljubljani so po drugi svetovni vojni prekinjeno trikraljevsko koledovanje obudili v začetku devetdesetih let 20. stoletja, kasneje pa so se pridružili Trikraljevski akciji Misijonskega središča Slovenije. Skupino kolednikov sestavljajo trije kralji in pastirji, katerih število ni stalno. Eden od pastirjev nosi zvezdo. Oblačila kraljev so bila namensko sešita in jih hranijo za naslednja leta, za oblačila pastirjev pa poskrbijo nastopajoči vsako leto sami. Skupino sestavljajo pevci, stari od 15 do okoli 40 let, ki imajo posluh in veselje s koledovanjem, nekateri med njimi so tudi člani cerkvenih pevskih zborov. Pred koledovanjem imajo nekaj pevskih vaj na domu enega od sodelujočih. Zaradi vse večjega zanimanja po potrebi tudi več skupin kolednikov obiskuje prijatelje, družine, ostarele in osamljene ter jim v stanovanju, hiši, pred vrati ali pod oknom zapojejo dve do tri kolednice, blagoslovijo dom in na podboj vrat nalepijo nalepko ali s kredo napišejo letnico prihajajočega leta ter začetnice svetih treh kraljev. Pojejo kolednice, kot so Že počiva vsa narava, Tiho le tiho, Sem komaj dol legel, Sveta noč, Ta stara božična pejsen, Dober večer Bog vam dej, Ko so pastirji idr. Domačini jih pogostijo, prejete darove pa koledniki namenijo misijonom ali za druge župnijske potrebe. Največkrat koledujejo 5. in 6. januarja, včasih pa zaradi velikega zanimanja začnejo domove obiskovati tudi že prej.

Status: **aktiven nosilec**

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **LJUBLJANA (LJUBLJANA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida):

Y: **463050**

X: **100983**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00271.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Jožica Haller, 2019

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **12.11.2021**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-21-00038-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI